

the conflict through proxies (Germany and France), such as Normandy contact group or Minsk process.

Resent strategy issued by President Donald Trump administration can be described as principled realism. Normally US national security policy grounds on balance between idealism (liberalism) and realism (nationalism). Liberal trend used to ground on democratic values, rights and freedoms and their spread all over the world as an US historic mission. Realistic trend is based on national interests, allocation of proper resources and US capacity to protect its interests and resources by all available means.

Even content analysis of US National Security Strategy indicates a priority of “principled realism” – word “economy” is being used 55 times, word “values” only 33.

First 4 pillars of the Strategy are following: “Protect the homeland, the American people, and the American way of life”, “Promote American prosperity” “Preserve peace through strength”, “Advance American influence”. Fifth article “The Strategy in a Regional Context” clearly identifies geographic location of US priorities.

So, in general, new US National Security Strategy is about new isolationism strategy, that Donald Trump identified as “America first”. This shift in US security and foreign policy that are deeply interconnected, must be taken into consideration while working out Ukraine security, defense and foreign policy.

Keywords: USA, strategy, national security strategy, geopolitics, isolationism.

УДК 327.8:15

А. П. ДЕМАРТИНО

«ДОКТРИНА ГЕРАСИМОВА» ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРЕСИВНОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Розглядаються особливості застосування воєнної доктрини Генерального штабу Збройних Сил Російської Федерації як чинника забезпечення її агресив-

---

© *ДЕМАРТИНО Андрій Павлович* – кандидат історичних наук, докторант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ного зовнішньополітичного курсу. Показано специфіку реалізації в теорії і на практиці гібридної стратегії і тактики із залученням широкого інструментарію невійськових методів і засобів: відкритої і таємної дипломатії, економічного тиску, завоювання симпатій місцевого населення. На прикладі Російської Федерації показано роль спеціальних підрозділів у підготовці та здійсненні агресивного зовнішньополітичного курсу держави.

Ключові слова: «доктрина Герасимова», гібридна війна, агресивна політика, інформаційні технології, спеціальні операції, інформаційно-психологічний вплив.

Демартино А. П. «Доктрина Герасимова» и ее роль в обеспечении агрессивного внешнеполитического курса Российской Федерации

Рассматриваются особенности применения военной доктрины Генерального штаба Вооруженных Сил Российской Федерации как фактора обеспечения ее агрессивного внешнеполитического курса. Показана специфика реализации в теории и на практике гибридной стратегии и тактики с привлечением широкого инструментария невоенных методов и средств: открытой и тайной дипломатии, экономического давления, завоевания симпатий местного населения. На примере Российской Федерации показана роль специальных подразделений в подготовке и осуществлении агрессивного внешнеполитического курса государства.

Ключевые слова: «доктрина Герасимова», гибридная война, агрессивная политика, информационные технологии, специальные операции, информационно-психологическое воздействие.

Demartyno Andrii. «The Doctrine of Gerasimov» and its role in ensuring an aggressive foreign policy course of the Russian Federation

Specifics of applying the military doctrine of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation as a factor in ensuring its aggressive foreign policy are considered. The specifics of the implementation of the hybrid strategy and tactics in theory and in practice with the involvement of a wide range of instruments of non-military methods and means: open and secret diplomacy, economic pressure, and the winning of the sympathies of the local population are shown. The example of the Russian Federation shows the role of special units in the preparation and implementation of an aggressive foreign policy course of the state.

Keywords: "Gerasimov's doctrine", hybrid war, aggressive policy, information technologies, special operations, information and psychological impact.

У нинішніх умовах розв'язаної Росією гібридної війни проти України окремого розгляду заслуговує «доктрина Герасимова», яку представив начальник Генерального штабу Збройних Сил Російської Федерації (ЗС РФ) Валерій Герасимов перед Академією військових наук у своїй доповіді про гібридну війну в лютому 2013 року. Основні тези «війни нового покоління» були викладені в його статті «Цінність науки у передбаченні», опублікованій у газеті «Воєнно-промисловий кур'єр». Запропонована доктрина може розглядатися як переосмислення в реаліях ХХІ століття відомої концепції нетрадиційних військових дій, які в сучасній російській військовій термінології отримали назву «нелінійних», оскільки основною метою таких «бойових дій» є досягнення необхідних стратегічних і геополітичних результатів переважно за допомогою широкого інструментарію невійськових методів і засобів: відкритої і таємної дипломатії, економічного тиску, завоювання симпатій місцевого населення і т. ін.¹

До аналізу «доктрини Герасимова» й пов'язаного з її ідеологічними установками та стратегічними положеннями агресивного зовнішньополітичного курсу Російської Федерації вже зверталися західні вчені, експерти, журналісти-розслідувачі В. Морріс, М. Марфі, М. Голловей, І. Мандро, Н. Гібер, а також українські – В. Горбулін, М. Розумний, Д. Тимчук. Власне термін «доктрина Герасимова» запровадив до науково-публіцистичного обігу британський політолог Марк Галеотті. І хоча пізніше він сам засумнівався в серйозності подібного формулювання, це визначення прижилося. А з огляду на наслідки практичного запровадження висловлених В. Герасимовим позицій, до витоків цієї доктрини й агресивного воєнно-політичного курсу Російської Федерації загалом доведеться звертатися ще багатьом дослідникам. Зважаючи на це, метою даної статті є спроба, відштовхнувшись від основних положень «доктрини Герасимова», прослідкувати генетичну складову й основні чинники російської агресії як способу збереження імперського світорозуміння на рівні російської держави й російського суспільства.

У зазначеній вище програмній статті В. Герасимов звертає увагу на зміну характеру сучасного протиборства в бік широкого застосування політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невійськових заходів у поєднанні із задіянням протестного потенціалу населення. Все це «доповнюється військовими заходами прихованого характеру, в тому числі реалізацією заходів інформаційного протиборства і діями сил спеціальних операцій». До відкритого застосування сили, часто під виглядом миротворчої діяльності та кризового врегулювання, «переходять тільки на якомусь етапі, в основному для досягнення остаточного успіху в конфлікті». Начальник російського Генштабу особливо відзначає підвищення ролі «мобільних міжвидових угруповань військ, що діють у єдиному розвідувально-інформаційному просторі за рахунок використання нових можливостей систем управління і забезпечення», а також нових інформаційних технологій, які дозволяють значно скоротити просторовий, часовий та інформаційний розрив між військами і органами управління. Okремо він виділив «асиметричні дії», що дозволяють нівелювати перевагу противника у збройній боротьбі. До них відносяться «використання сил спеціальних операцій і внутрішньої опозиції для створення постійнодіючого фронту на всій території протиборствующої держави, а також інформаційний вплив, форми і способи якого постійно удосконалюються»².

Новація «доктрини Герасимова» полягає в тому, що інформаційна складова в ній була виділена в якості одного з ключових засобів у системі ведення нелінійних дій і була визначена, поряд з військовою міццю, однією з основних складових проведення гібридних операцій. У своїй подальшій програмній статті «З досвіду Сирії», опублікованій у березні 2016 року в газеті «Военно-промисловий кур'єр», Валерій Герасимов особливо це підкреслює, зазначаючи, що «розвиток засобів збройної боротьби є далеко не єдиним чинником удосконалення форм і способів застосування угруповань військ і сил». За його словами, «в епоху глобалізації, ослаблення державних кордонів, розвитку засобів комунікації найважливішим фактором стала зміна форм вирішення міждержавних протиріч», що передбачає комплекс незастосування так званих гібридних методів, зміст яких полягає в досягненні політичних цілей з мінімальним

збройним впливом на противника, переважно «за рахунок підривної його військового і економічного потенціалу, інформаційно-психологічного тиску, активної підтримки внутрішньої опозиції, партизанських і диверсійних методів». Основу подібних гібридних методів складають інформаційні технології, що передбачають маніпуляцію протестним потенціалом населення в поєднанні з іншими невійськовими засобами. Важливого значення при цьому набуває масований, цілеспрямований інформаційний вплив на свідомість громадян держав-об'єктів агресії, який «дозволяє в лічені дні розгойдати ситуацію в країні зсередини». З точки зору В. Герасимова, воєнні заходи прихованого характеру, в тому числі за допомоги екстремістських і терористичних організацій, використовуються частіше за все як додаткові. Більше того, до відкритого застосування сили переходять тільки в крайньому випадку, як правило, під виглядом миротворчої діяльності та кризового врегулювання. Непрямі й асиметричні дії і способи ведення гібридних воєн дозволяють позбавити протиборчу сторону фактичного суверенітету без захоплення території держави. З урахуванням російського досвіду в Сирії начальник Генштабу РФ робить висновок, що поєднання традиційних і гібридних методів вже зараз є характерною рисою будь-якого збройного конфлікту. При цьому, якщо останні можуть використовуватися і без відкритого застосування військової сили, то класичних бойових дій без застосування гібридних вже не існує³.

З огляду на дату оприлюднення першої доповіді В. Герасимова і наступні за цим дії Росії щодо України, багато експертів схильні пов'язувати ці події і прямо вказують на застосування доктрини Росією щодо України⁴. Про те, що основні положення «доктрини Герасимова» стали неформальним планом дій російської влади, свідчать наступні факти і рішення. Так, 28 травня 2013 року Генеральний штаб Збройних сил Російської Федерації затвердив проект розбудови і оснащення високотехнологічного Національного центру управління обороною (НЦУО) в Москві та його еквівалентів у кожному військовому окрузі й територіальному підрозділі. Його мета – можливість координації в режимі реального часу діяльності Міністерства оборони та інших відомств, що беруть участь у забезпеченні оборони країни, а також удосконалення процесу при-

йняття рішень за рахунок використання суперкомп'ютерів і передових комунікацій. Розгалужена мережа нових центрів управління була покликана сприяти підвищенню боєготовності за допомогою регулярних військових навчань, які нерідко влаштовуються практично без попередження. Так, за інформацією щорічної доповіді Генерального секретаря НАТО за 2015 рік, у 2012–2014 рр. Росія провела принаймні 18 великомасштабних військових навчань. У деяких з них брали участь більше 100 000 військовослужбовців.

У зв'язку з вищезазначеним відомий український експерт з питань безпеки Володимир Горбулін зазначає, що нерідко такі навчання використовувалися для маскуванню масового переміщення військових підрозділів у рамках підготовки до незаконної анексії Криму та агресії на Сході України. Зокрема, практичне відпрацювання Росією сценарію військової агресії проти України було здійснено під час проведення спільного стратегічного навчання збройних сил Російської Федерації і Білорусі «Захід–2013» (19–28 вересня 2013 р.). Його задум, зокрема, припускав виникнення політичної кризи в сусідній країні й посилення діяльності опозиційного руху, насамперед у регіонах компактного проживання етнічних меншин. З цією метою передбачалося формування збройних загонів опозиційних сил, які на основі міжнаціональних і етнорелігійних протиріч починали збройне протистояння з провладними силами. Зрештою подібний сценарій і було застосовано проти України в умовах загострення в ній ситуації, яка могла спровокувати хвилю акцій непокори і в Росії. Звідси В. Горбулін робить однозначний висновок про те, що сценарій анексії Криму та розгортання збройної агресії проти України планувався заздалегідь. До того ж при порівнянні варіантів оперативної побудови російського угруповання військ у ході проведення навчань «Захід–2013» і угруповання військ збройних сил РФ, які були задіяні на Донецькому операційному напрямку в серпні–жовтні 2014 року, спостерігається ідентичний підхід. Отже, окупація Криму була лише складовою частиною загального задуму повномасштабної російської агресії проти України. Криваве протистояння в Криму, спровоковане спецслужбами і збройними силами РФ, повинно було надати політичні та пропагандистські підстави для вторгнення російських військ у східні й південні області

України, як це сталося в серпні 2008 року в Південно-осетинському регіоні Грузії⁵.

Крім підготовки і проведення навчань діяльність Національного центру управління обороною в Москві спрямована на виконання завдань контролю і управління всіма силами і засобами, що діють в інтересах оборони країни як у воєнний, так і в мирний час. З центром управління обороною інформаційно пов'язані центральний командний пункт Генерального штабу і всі відомчі центри контролю та управління: Національний центр управління в кризових ситуаціях МНС Росії, «Росатом», Росгідромет, Росводресурси і т.д.⁶ Вищі посадові особи держави мають отримувати через НЦУО в режимі онлайн інформацію про воєнно-політичну обстановку, стан та зміну бойової готовності військових округів, видів і родів військ Збройних сил Російської Федерації, зведення моніторингу офіційних повідомлень і матеріалів світових ЗМІ. Також у центр буде стікатися і структуруватися інформація про хід і заходи оперативної і бойової підготовки військ, випадки з озброєнням і військовою технікою, всі надзвичайні ситуації на території РФ. Загалом створення Національного центру позиціонується як інститут, здатний у найкоротший термін забезпечити прийняття рішень керівництвом країни щодо застосування Збройних Сил, інших військ, військових формувань і органів у відповідь на виникаючі загрози агресії проти Росії⁷. Хоча, слід зазначити, що на Росію поки що ніхто не нападав. На сьогодні носієм агресії є вона сама.

6 березня 2013 року начальник Генштабу ЗС РФ оголосив про початок створення Сил спеціальних операцій (ССО). За інформацією російських ЗМІ, до їх складу увійшли 10 бригад спеціального призначення Головного розвідувального управління (ГРУ). Крім того, в оперативному порядку командуванню ССО будуть підпорядковуватися батальйони морської піхоти Військово-морського флоту (ВМФ), Повітряно-десантних військ і підрозділи Військово-повітряних сил (ВПС), в тому числі транспортна і безпілотна авіація. При цьому, з огляду на витрати на забезпечення і підготовку такого роду підрозділів і, спираючись на світовий досвід, ряд експертів оцінюють ядро Сил спеціальних операцій максимум у 800-1000 чоловік. Ряд джерел підтверджує, що саме підрозділ ССО в 2014 році був

безпосередньо причетний до вивезення колишнього президента України Віктора Януковича на територію РФ⁸. 15 березня 2013 року, за повідомленнями російських ЗМІ, в підмосковному селищі Кубинка-2 почалося створення Центру спеціального призначення Міністерства оборони Росії, в якому мали проходити службу близько п'ятисот контрактників-спецназівців. Центр підпорядковується безпосередньо командуванню сил спеціальних операцій Міністерства оборони Російської Федерації.

23 березня 2013 року під час зустрічі міністра оборони Росії генерала армії Сергія Шойгу з Головою Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпіном генерал армії Валерій Герасимов заявив, що в Збройних Силах Росії створені Сили спеціальних операцій і проводиться підготовка до їх застосування не тільки на території країни, а й за її межами. Здійснення прихованих дій робить російські сили спеціального призначення інструментом «гібридної» війни, про що свідчить участь російського спецназу в операціях у Криму та його роль у небойових діях з метою впливу на локальні політичні ситуації. Так, західні аналітики вважають, що Кримська операція, найімовірніше, проводилася відповідно до плану дій в особливих ситуаціях, була несподіваною і пройшла практично без безпосередніх зіткнень⁹. Операція полягала, головним чином, у прихованих діях, швидше за все, заснованих на інформації, зібраній раніше розвідувальними підрозділами, що відносяться до Чорноморського флоту ВМФ Росії і місцевими агентами Федеральної служби безпеки (ФСБ) і ГРУ. Можливо, мало місце попереднє розміщення підрозділів спеціальної розвідки ГРУ, однак дану інформацію складно підтвердити, використовуючи відкриті джерела.

Загалом внутрішня і зовнішня політика Росії, з урахуванням новітніх методів і засобів (особливо в останнє десятиліття), підпорядкована довгостроковій гібридній стратегії повернення їй втраченого з розвалом Радянського Союзу статусу наддержави. Найвиразніше це засвідчує її збройна експансія в Грузії, Україні та Сирії. На це, зокрема, звертають увагу українські аналітики з Національного інституту стратегічних досліджень, які зазначають: «У контексті освоєння методів гібридної війни, взятих за основу тактичних схем Генерального штабу ЗС РФ (В. Герасимов), важливий досвід

залучення до вирішення окремих завдань приватних військових компаній, інформаційно-пропагандистського супроводу бойових дій (війна online), операцій прикриття, створення збройних підрозділів з місцевого населення і російських добровольців, а також контролю над ними (1-й і 2-й Армійські корпуси на окупованій частині Донбасу налічують близько 35 тис. осіб та управляються безпосередньо штабом Південного військового округу РФ)»¹⁰.

Таким чином, «доктрину Герасимова» можна розглядати як невід'ємну складову і спробу перезавантаження агресивної політики Російської Федерації, що успадкувала найгірші зразки радянської зовнішньополітичної експансії. Більше того, зазначена доктрина та практичне застосування її постулатів є однією з ідейно-теоретичних складових провокування і виправдання нової «холодної війни». «Доктрина Герасимова» в дії – це насамперед агресія проти України, що включає анексію Криму й окупацію частини Донбасу. Поряд з цим до її арсеналу можна віднести інформаційно-деструктивний вплив на внутрішню політику країн Європейського Союзу і Сполучених Штатів Америки. Застосування цієї доктрини засвідчує багатозаровість і системний характер російського експансіонізму. Однак, тактика російської гібридної війни може бути досить вразливою в разі консолідації демократичних сил і систематичного застосування асиметричної стратегії, що включає оприлюднення засобів і загроз такої війни. Приклад цього, зокрема, подала Франція, уряд якої попередив виборців про російські інформаційні операції напередодні президентських виборів.

1. *Morris V. Grading Gerasimov: Evaluating Russian Nonlinear War Through Modern Chinese Doctrine. SmallWars: journal. 2015. 17 September.*
2. *Герасимов В. В. Ценность науки в предвидении // Военно-промышленный курьер. 2013. № 8(476). 27 февраля.*
3. *Герасимов В.В. По опыту Сирии // Военно-промышленный курьер.2016. № 9 (624). 09 марта.*
4. *Murphy M. Understanding Russia's Concept for Total War in Europe; Jones S. Ukraine: Russia's newartofwar // Financial Times. 2014. 28 October.*
5. *Горбулін В. Тези до другої річниці російської агресії проти України. URL: <http://uacrisis.org/ua/40347-gorbulin-tezu> (дата звернення: 18.02.2016).*
6. *Тельманов Д. В России создают Национальный центр управления обороной. URL: <http://izvestia.ru/news/551033>*

(дата звернення: 20.10.2017). 7. Баранец В. Что такое «Национальный центр управления обороной России» и зачем он создан. URL: <http://www.crimea.kp.ru/daily/26302/3181011/> (дата звернення: 26.11.2017). 8. Степанов А. Секретные невидимки. Что представляют собой Силы специальных операций Генштаба? URL: <https://versia.ru/chto-predstavlyayut-soboj-sily-specialnykh-operacij-genshtaba> (дата звернення: 28.03.2017). 9. *Западный* взгляд на российские силы специального назначения в Крыму и на Донбассе. URL: <http://periscope2.ru/2017/03/07/8627/> (дата звернення: 09.08.2017). 10. *Режим* Путіна перед викликами часу: аналітична доповідь / М. М. Розумний, Я. В. Бережний, І. В. Валюшко, Р. В. Власенко та ін.; за заг. ред. М. М. Розумного. Київ: НІСД, 2017. С. 63.

***Demartyno Andrii.* «The Doctrine of Gerasimov» and its role in ensuring an aggressive foreign policy course of the Russian Federation**

Specifics of applying the military doctrine of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation as a factor in ensuring its aggressive foreign policy are considered. The specifics of the implementation of the hybrid strategy and tactics in theory and in practice with the involvement of a wide range of instruments of non-military methods and means: open and secret diplomacy, economic pressure, and the winning of the sympathies of the local population are shown. The example of the Russian Federation shows the role of special units in the preparation and implementation of an aggressive foreign policy course of the state.

In the present conditions, the "doctrine of Gerasimov", presented by Chief of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation Valery Gerasimov to the Academy of Military Sciences in his report on the hybrid war in February 2013, deserves a separate consideration. The proposed doctrine can be considered as a rethinking in the realities of the XXI century of the well-known concept of non-traditional military actions, which in modern Russian military terminology have been called "nonlinear", since the main purpose of such "combat actions" is to achieve the necessary strategic and geopolitical results, mainly through a wide range of non-military methods. and means: open and secret diplomacy, economic pressure, conquering the sympathies of the local population, etc.

The innovation of the "doctrine of Gerasimov" consists in the fact that the information component in it was allocated as one of the key means in the system of conducting nonlinear actions and was determined, along with military power, as one of the main components of conducting hybrid operations. The said doctrine provides

for a complex of non-use of so-called hybrid methods, the content of which is to achieve political goals with minimal armed influence on the enemy, mainly "by undermining its military and economic potential, information and psychological pressure, active support of the internal opposition, partisan and sabotage methods". The basis of such hybrid methods is information technology that involves manipulating the protest potential of the population in conjunction with other non-military means. In this case, the massive, purposeful information influence on the consciousness of the citizens of the states-objects of aggression, which "allows in a few days to rock the situation in the country from within", becomes important. From the point of view of V. Gerasimov, military measures of a covert nature, including with the help of extremist and terrorist organizations, are used more often as additional. Moreover, the open-minded use of force passes only in the extreme case, usually under the guise of peacekeeping and crisis resolution.

"The doctrine of Gerasimov" can be considered as an integral part and an attempt to reload the aggressive policy of Russia, which inherited the worst examples of Soviet foreign policy expansion. Moreover, this doctrine and the practical application of its postulates is one of the ideological and theoretical components of the provocation and justification of the new "cold war". "The doctrine of Gerasimov" in action is, first of all, an aggression against Ukraine, which includes the annexation of the Crimea and the occupation of the Donbas. In addition, its arsenal can include information-destructive impact on the domestic policy of the countries of the European Union and the United States of America. The application of this doctrine testifies to the pluralism and systemic character of Russian expansionism. However, the tactics of the Russian hybrid war can be quite vulnerable in the event of the consolidation of democratic forces and the systematic use of an asymmetric strategy, including the disclosure of the means and threats of such a war. An example of this, in particular, was filed by France, whose government warned voters about Russian information operations on the eve of the presidential election.

Keywords: "Gerasimov's doctrine", hybrid war, aggressive policy, information technologies, special operations, information and psychological impact.